

GEORGE ORWELL

Bir İdam

7. BASKI
ÇEVİRİ: BERRAK GÖÇER

♥ can
modern

GEORGE ORWELL

BİR İDAM

Can Modern

Bir İdam, George Orwell

İngilizce aslından çeviren: Berrak Göçer

A Hanging

İlk baskı: "Why I Write", *Gangrel*, No. 4, 1946; "The Frontiers of Art and Propaganda", *The Listener*, 29 Mayıs 1941; "A Hanging", *The Adelphi*, Ağustos 1931; *The Lion and the Unicorn: Socialism and the English Genius*, Secker & Warburg, 1941.

Bu kitapta kullanılan baskı: *The Collected Non-Fiction*, Penguin Books, 2017.

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2021

7. basım: Haziran 2025, İstanbul

Bu kitabın 7. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: MY Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şti.

Maltepe Mah. Yılanlı Ayazma Sokak. No:8 Kat:2

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 47939

ISBN 978-975-07-4883-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

GEORGE ORWELL

BİR İDAM

DENEME

İngilizce aslından çeviren

Berrak Göçer

George Orwell'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, 1984

Hayvan Çiftliği, 2001

Burma Günleri, 2004

Aspidistra, 2005

Paris ve Londra'da Beş Parasız, 2015

Boğulmamak İçin, 2015

Wigan İskelesi Yolu, 2016

Papazın Kızı, 2017

Selam Olsun Katalonya'ya, 2021

Edebiyat Üzerine, 2022

Savaş Günlükleri, 2022

Sigalar ve Kitaplar, 2022

GEORGE ORWELL, 1903'te Hindistan'ın Bengal eyaletinin Montihari kentinde doğdu. Ailesiyle birlikte İngiltere'ye döndükten sonra, öğrenimini Eton College'de tamamladı. Gerçek adı Eric Arthur Blair olan Orwell, 1922-1927 yılları arasında Hindistan İmparatorluk Polisi olarak görev yaptı. Ancak imparatorluk yönetiminin içyüzünü görünce istifa etti. 1950'de yayımladığı *Shooting an Elephant* (Bir Fili Vurmak) adlı kitabı, sömürge memurlarının davranışlarını eleştiren makalelerin derlemesidir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru yazdığı *Hayvan Çiftliği*, Stalin rejimine karşı sert bir taşlamadır. Orwell'in en çok tanınan yapıtlarından *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, bilimkurgu türünün klasik örneklerinden biri olmanın yanı sıra, modern dünyayı protesto eden bir romandır. *Burma Günleri* ise, Orwell'in Burma'daki (bugünkü Myanmar) İngiliz sömürgeciliğini dile getirdiği ilk kitabıdır. Orwell 1950'de Londra'da öldü.

BERRAK GÖÇER, 1986'da İstanbul'da doğdu. 2007'de New York Üniversitesi Medya, Kültür ve İletişim Bölümü'nden mezun oldu. Kitap editörlüğü, edebiyat ve kültür sitesi editörlüğü, çevirmenlik gibi çeşitli görevler üstlendiği yayın hayatını *The Art Newspaper Türkiye*'nin genel yayın yönetmenliğini yaparak sürdürüyor. Çevirilerinin arasında *Kaygılarımızın Kışı* (John Steinbeck), *Paris ve Londra'da Beş Parasız* (George Orwell), *Biz Hep Şatoda Yaşadık* (Shirley Jackson), *Gurur ve Önyargı* (Jane Austen), *Bul Beni* (André Aciman), *Kendine Ait Bir Oda* (Virginia Woolf) ve *Kayıp Şehrim* (F. Scott Fitzgerald) sayılabilir.

İçindekiler

Yazma Sebeğim	11
Sanat ve Propagandanın Sınırları	21
Bir İdam	27
Aslan ile Tek Boynuzlu At: Sosyalizm ve İngiliz Dehası	35
Birinci Bölüm: İngiltere, Sizin İngiltere'niz	35
İkinci Bölüm: Esnaf Savaşta	71
Üçüncü Bölüm: İngiliz Devrimi	89

YAZMA SEBEBİM

Çok küçükken, belki beş-altı yaşındayken bile büyü-
yünce yazar olacağımı biliyordum. On yedi-yirmi dört
arasında bu fikirden vazgeçmeye çalıştım ama doğama
aykırı davrandığımın, eninde sonunda durulup kitap ya-
zacağımın da farkındaydım.

Üç kardeşin ortancasıydım, kardeşlerimle aramda
beşer yaş vardı, babamı da sekiz yaşına kadar hemen hiç
görmedim. Bu ve başka sebeplerden yalnız sayılırdım,
çok geçmeden okul çağım boyunca hor görülmemeye se-
bep olan tatsız huylar edindim. Yalnız kalmış çocuklara
has bir alışkanlıkla hikâyeler uydurup hayali kişilerle soh-
betler ederdim, edebiyat alanındaki hırslarım sanırım en
baştan beri kendimi terk edilmiş ve kıymeti bilinmemiş
hissetmeme bağlıydı. Dile yatkınlığım olduğunu, çirkin
gerçeklerle yüzleşebildiğimi biliyordum; bu sayede gün-
lük yaşamımdaki başarısızlığımı telafi edebileceğim özel
bir dünya yaratabiliyordum. Yine de çocukluğumla ilk-
gençliğimde kaleme aldığım ciddi –yani niyeti ciddi– ya-
zılar altı sayfa bile tutmaz. İlk şiirimi dört-beş yaşında
yazdım, anneme dikte etmiştim. Şiirle ilgili aklımda ka-
lan tek şey bir kaplanı anlattığı ve kaplanın “sandalyeyi
andıran dişleri” olduğu – fena bir ifade değil ama Blake’in
“Kaplan, kaplan”ından intihal yapmıştım herhalde. On

bir yaşımdayken, 1914-1918 Savaşı çıktığında yazdığım vatansever bir şiir yerel gazete yayımlandı, iki yıl sonra Kitchener'ın ölümü üzerine yazdığım başka bir şiir de. Biraz daha büyüdükten sonra zaman zaman George Çağı üslubunda, kötü, genelde yarım kalan “doğa şiirleri” yazdım. Bir-iki sefer de öykü yazmayı denedim ama sonuç tam bir felaket oldu. Bütün o yıllar boyunca ciddi niyetlerle kâğıda döktüğüm metinlerin hepsi buydu.

Ama bu sırada bir anlamda edebî çalışmalar da yaptım. Bir kere sipariş üzerine yazdıklarım vardı; bunları hızla, kolaylıkla, pek de keyif almadan üretiyordum. Ödevler dışında şu an bana akıl almaz gelen bir hızla özel günler için yarı komik şiirler yazıyor –on dört yaşımda Aristophanes'i taklit ettiğim kafiyeli bir oyunu bir haftada bitirmiştım–, hem matbu hem elyazması okul dergilerine editörlük desteği veriyordum. Bu dergiler akıllı hayalinize gelebilecek en acınası, gülünç metinlerden oluşuyordu, bugün en basit gazete yazısına ayırdığım kadar bile vakit ayırmıyordum onlara. Ama on beş yıl, belki de daha uzun bir süre boyunca tüm bunların yanı sıra bir de değişik bir edebî egzersiz yapmaktaydım: Kendimle ilgili sürekli bir “hikâye” uyduruyor, sadece zihnimde var olan bir tür günce tutuyordum. Bu alışkanlığa çocuklarla yeniyetmelerde sık rastlanıyor sanırım. Çok küçükken, sözelimi Robin Hood olduğumu, heyecanlı kahramanlık maceralarına atıldığımı hayal ederdim; ama “hikâyem” kısa sürede aleni bir şekilde narsistik olmaktan çıktı, giderek daha çok sadece görüp yaptığım şeyleri anlatmaya başladım. Dakikalarca şunun gibi bir şey düşünürdüm: “Kapıyı iterek açtı ve odaya girdi. Güneş ışığının sarı huzmesi muslin perdeden geçerek masaya vuruyordu, burada hokkanın yanında yarı açık bir kibrit kutusu duruyordu. Sağ eli cebinde, pencereye ilerledi. Aşağıda, sokakta üç renkli kedi kurumuş bir

yaprağı kovalıyordu” vs. vs. Bu huyum yaklaşık yirmi beşime kadar, edebî alanda üretken olmadığım yıllar boyunca sürdü. Doğru kelimeleri bulabilmek için çabalamam gerekiyordu, çabalıyordum da; yine de bu betimlemeleri irademim dışında bir dış güç yapıyor gibiydi. “Hikâye”me farklı yaşlarda hayranlık duyduğum çeşitli yazarların üsluplarını yansıtmışımıdır herhalde ama hatırlayabildiğim kadarıyla her zaman ayrıntılı betimlemeler içeriyordu.

On altı yaşında birden kelimelerin kendi başlarına ne kadar harikulade olabileceklerini keşfettim, yani kelimelerin tınıları ile çağrışımlarının. *Kayıp Cennet*’teki şu dizeler,

Böylece oo güçlük ve ağır emekle
İlerledi – güçlük ve emekle oo

şu an bana o kadar da olağanüstü gelmese de o zamanlar tüylerimi ürpertiyordu, “o”nun “oo” şeklinde yazılması ise ayrı bir güzellikti. Bir şeyleri betimleme gerekliliğine gelince, bu konuda zaten bilgiliydim. Yani ne tür kitaplar yazmak istediğim belliydi, eğer o dönemde kitap yazmak istediğim söylenebilirse. Dev natüralist romanlar yazmak istiyordum; ayrıntılı betimlemeler ve dikkat çekici mecazlarla, ayrıca kısmen sesleri uğruna seçilmiş kelimelerin kullanıldığı ağıdalı bölümlerle dolu olan, mutsuz sonla biten romanlar. Gerçekten de tamamladığım ilk romanım, otuzumdayken yazdığım ama kafamda çok önceden kurduğum *Burma Günleri* böyle bir kitap sayılır.

Bu bilgileri vermemin sebebi, bir yazarın hedeflerini anlamak için ilk gelişim dönemine dair fikir sahibi olunması gerektiğini düşünmem. Yazarın ele aldığı konuları yaşadığı çağ belirleyecektir –bizimki gibi çalkantı-

lı, devrimci çağlarda geçerli bu en azından– ama yazar, daha yazmaya başlamadan bile bir duygusal tutum benimser, sonrasındaysa bundan hiçbir zaman tamamen kaçamaz. Kuşkusuz yazar mizacını terbiye etmekle, toy bir evrede ya da ters bir ruh halinde takılıp kalmadığından emin olmakla yükümlüdür; ama yolun başında etkisi altında kaldığı şeylerden tamamen kaçarsa da yazma dürtüsünü öldürmüş olur. Geçimini sağlama gereksinimini bir yana koyarsak bence insanı yazmaya iten dört büyük güdü var, en azından düzyazıda. Her yazar bunları farklı derecelerde hissediyor; ayrıca bir yazarın hangisini ne oranda hissettiği dönemden döneme, yaşadığı atmosfere göre değişiklik gösteriyor. Şöyle:

(i) Safi egoizm. Akıllı görünme, hakkında konuşulma, ölümünden sonra hatırlanma, çocukluğunda kendisine burun kıvıran yetişkinlerden intikam alma, vs. vs. arzusu. Bunun bir yazma güdüsü, üstelik güçlü bir güdü olduğunu reddetmek külliye yalandır. Yazarların bu özelliğine bilimsanları, sanatçılar, siyasetçiler, avukatlar, askerler, başarılı işadamlarında da rastlanır; kısacası insanlığın üst katmanında. İnsanların çoğu aşırı bencil değildir. Yaklaşık otuz yaşından sonra bireysel hırslarından vazgeçip –hatta çoğu durumda neredeyse birey olduklarını unutup– temelde başkaları için yaşamaya başlar, hayatın yükünün altında ezilirler. Ama sonuna kadar kendi hayatını yaşamayı kafaya koymuş yetenekli, inatçı bir azınlık da vardır; yazarlar da bu gruba mensuptur. Ciddi yazarların genelde gazetecilerden daha kibirli, daha bencil olduğu da söylenebilir ama paraya daha az meraklıdır.

(ii) Estetik merakı. Dış dünyadaki güzelliği ya da kelimelerdeki, kelimelerin doğru dizilimindeki güzelliği yakalama. Bir sesin başka bir ses üstündeki etkisinden, iyi bir nesrin oturaklılığından ya da iyi bir hikâyenin

ritminden zevk alma. Değerli görülen, kaçırılmaması gerektiği hissedilen bir tecrübeyi paylaşma arzusu. Estetik güdü birçok yazarda zayıftır ama broşür ya da ders kitabı yazan kişinin bile kullanışlı olması harici sebeplerden sevdiği kelimelerle ifadeler ya da tipografi, kenar boşluğu tercihleri, vs. vardır. Demiryolu tarifesi gibi bir rehber dışında hiçbir kitap estetik kaygılardan muaf değildir.

(iii) Tarihî içgüdü. Şeyleri olduğu gibi görme, gerçekleri keşfetme ve gelecek nesillere aktarma arzusu.

(iv) Siyasi emeller – “siyasi” kelimesi en geniş anlamıyla kullanılmıştır. Dünyayı belli bir yönde itme, ne tür bir toplum hedeflenmesi gerektiğine dair insanların fikirlerini değiştirme arzusu. Hiçbir kitap siyasi önyargılardan tamamıyla arınmış değildir. Sanatın siyasetten uzak durması gerektiği görüşü bile kendi içinde bir siyasi tutumdur.

Bu çeşitli dürtülerin nasıl birbiriyle çatıştığı, kişiden kişiye ve dönemden döneme nasıl dalgalandığı aşikâr. Bende mizaç itibarıyla –“mizacı” yetişkinlikte varılan nokta olarak kabul edersek– ilk üç güdü dördüncüye ağır basıyor. Barış döneminde yaşasam ağdalı, belki de sadece betimleme dolu kitaplar yazabilirdim, siyasi bağlarımın farkında bile olmayabilirdim. Ama içinde bulunduğum koşullar beni bir tür siyasi broşür yazarına dönüştürdü. Önce bana uygun olmayan bir meslekte (Burma’da Hint Emperyal Polisi’nde) beş yıl geçirdim, sonra yoksul düştüm ve başarısızlık hissiyle boğuştum. Bu, otoriteye duyduğum doğal nefreti körükledi, ilk defa işçi sınıfının varlığını bütünüyle idrak etmemi sağladı, Burma’daki iş de emperyalizmin doğasını kısmen anlamamı sağlamıştı; ama bu deneyimler belirgin bir siyasi yön çizmem için yeterli değildi. Sonra Hitler geldi, İspanyol İçsavaşı yaşandı, vs. 1935’in sonunda hâlâ kesin bir karara varama-

muştım. O dönemde yazdığım küçük bir şiirin son üç kıtasında ikilemimi nasıl ifade ettiğimi hatırlıyorum:

Ben hakkını hiç aramayanım,
Haremi olmayan haremağasıyım;
Papazla komiserin arasında
Yürürken Eugene Aram'ım adeta;

Komiser falıma bakıyor
Bir yandan radyo çalarken,
Ama Papaz Austin yedi sözü veriyor,
Bahisçi parayı hep ödediğinden.

Mermer salonlarda yaşadığımı gördüm rüyamda,
Uyanınca fark ettim ki öyle gerçekten;
Ben bu çağın adamı değilim;
Ya Smith? Ya Jones? Ya sen?

İspanya Savaşı ile 1936-1937'de yaşanan diğer olaylar ağır basınca sonunda nerede durduğumu anladım. 1936'dan beri yazdığım her ciddi metin doğrudan ya da dolaylı olarak totalitarizm *karşısı* ve benim anladığım şekliyle demokratik sosyalizm *yanlısı* bir tutumla yazıldı. Yaşadığımız dönemde böyle konuları yazmaktan kaçınabileceğini düşünmek bana abes geliyor. Herkes o ya da bu şekilde yazıyor bunları. Mesele sadece hangi tarafı tuttuğun, hangi yaklaşımı benimsediğin. İnsan kendi siyasi önyargılarının bilincinde oldukça da siyasi tavır alırken estetik ve entelektüel duyarlılıklarından ödün vermemeye ihtimali artıyor.

Son on yıldır en çok yapmaya çalıştığım şey siyasi metin yazmayı bir sanata dönüştürmek. Başlangıç noktam hep bir partizanlık hissi, bir adaletsizlik algısı. Bir kitap yazmaya oturduğumda kendime, "Bir sanat eseri

yaratacağım,” demiyorum. Kitabı ifşa etmek istediğim bir yalan, dikkat çekmek istediğim bir gerçek gördüğüm-den yazıyorum; ilk derdim ise duyulmak. Ama aynı zamanda estetik bir deneyim de sunmasa kitap yazma, hatta uzun bir dergi makalesi yazma işinin altından kalkamazdım. Eserlerimi inceleyenler görecektir ki alenen propaganda olsalar bile gerçek bir politikacının gereksiz göreceği birçok ayrıntıyla dolulardır. Çocukken edindiğim dünya görüşünden ne tamamen vazgeçebilirim ne de tamamen vazgeçmek isterim. Sağ salım hayatta olduğum sürece üslupla ilgili güçlü kanılara sahip olacağım, dünyanın yüzeyini seveceğim ve somut nesnelerle gereksiz bilgilerden keyif alacağım. Bu yönümü bastırmaya çalışmamın manası yok. Mesele artık değişmeyecek bir şekilde sevdiğim ya da sevmediğim şeyler ile çağın herkese dayattığı, özünde bireysel değil de kamusal olan eylemler arasında bir uyum sağlamak.

Kolay bir iş değil bu. Yapı ve dil sorunları doğuruyor, yeni bir biçimde de gerçekçilik sorununu doğuruyor. Size yol açtığı zorluklardan basit bir örnek vereyim. İspanya İçsavaşı'yla ilgili kitabım, *Selam Olsun Katalonya'ya*, elbette açıkça siyasi bir kitap; ama özünde konuya belli bir mesafede durarak, üslup göz önünde bulundurarak yazıldı. Bu kitapta edebî içgüdülerimi yok saymadan tüm gerçeği anlatmak için elimden geleni yaptım. Ama kitapta ayrıca gazete kupürleri vb. oluşan uzun bir bölümde Franco'yla komplo kurmaktan suçlanan Troçkistler savunuluyor. Elbette bir-iki yıl içinde sıradan okurun ilgisini yitirecek böyle bir bölüm kitabı mahvediyor olmalı. Saygı duyduğum bir eleştirmen bana bu konuda bir nutuk çekti. “O zımbırtıları ne demeye ekledin?” dedi. “İyi olabilecek bir kitabı gazeteciliğe dönüştürmüşsün.” Sözlerinde haklıydı ama başka türlüünü yapamazdım. Ben İngiltere’de çok az insanın haberdar olduğu bir

İnsanların çoğu asırı bencil değildir. Yaklaşık otuz yaşından sonra bireysel hırslarından vazgeçip –hatta çoğu durumda neredeyse birey olduklarını unutup– temelde başkaları için yaşamaya başlar, hayatın yükünün altında ezilirler. Ama sonuna kadar kendi hayatını yaşamayı kafaya koymuş yetenekli, inatçı bir azınlık da vardır; yazarlar da bu gruba mensuptur.

George Orwell, 1984 ve Hayvan Ciftliği romanlarında ortaya koyduğu romancı yönünün yanı sıra döneminin düzyazı ustalarındandı. Bir İdam, yazarın bu yönünü sergileyen biri kitap uzunluğunda dört makaleyi bir araya getiriyor.

"Yazma Sebeğim"de Orwell yazarlık serüvenine nasıl başladığını anlatırken, "Sanat ve Propagandanın Sınırları"nda savaş çağında sanatın ve edebiyatın konumu üzerine düşüncelerini paylaşıyor. İngiltere'de Nazi işgalinin her an gerçekleşebilecek bir ihtimal olduğu, Londra'nın üstüne bombalar yağdığı bir dönemde yazılan "Aslan ile Tek Boynuzlu At"la Orwell, sosyalist devrim gerekliliğini vatansever duygularıyla ve ülkesinin kimliğiyle uzlaştırmaya çalışıyor. Kitaba adını veren "Bir İdam"sa, Burma'da görev yaptığı sırada tanıklık ettiği bir idamin etrafında gelişenleri anlatan kısa bir yazı.

Bir İdam, bir yazarın ve bir vatanseverin düşünce dünyasından bir seçki.

#deneme #yazarlikseruveni #ikincidunyasavaşı #sosyalizm #ingiltere
#kimlik #propaganda

